

כוכבי אור

ענ

ה

דרשו ה' בהמצאו קראוהו
בהיותו קרוב כו' (ישעיה נ"ט) :

הרמב"ם ז"ל כתב בר"מ פ"ג מה' תשובה ז"ל.
כל אחד ואחד מבני האדם יש לו
זכיות ועוונות מי שזכיותיו יתירות על עוונותיו
לדיק. ומי שעוונותיו יתירות על זכיותיו רשע.
מחלה למחלה בינוני כו' אדם שעוונותיו
מרויבין על זכיותיו מיד הוא מת ברשעו שנאמר
על רוב עונך כו' וכשם ששוקלין כו' כך בכל
שנה ושנה שוקלין עוונות כל אחד ואחד מבני
העולם עם זכיותיו בז"ע של ראש השנה. מי
שנמצא לדיק נחמס לחיים. ומי שנמצא רשע
נחמס למיתה. והבינונים חולין ארוה עד יוהכ"פ.
אם עשה תשובה נחמס לחיים ואם לאו כו'
עכ"ל ע"ש :

והנה דבריו הם מדברי הגמ' בר"ה (דף פ"ז).
שאלוהו שם שלשה ספרים נפתחין בר"ה
כו'. לדיקים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר
לחיים. רשעים נכתבין כו'. בינונים חלויים
ועומדין מר"ה עד יוהכ"פ. זכו נכתבין לחיים
לא זכו כו' ע"ש. והנה הר"ן ז"ל כתב מדקאמר
בינונים משמע לדיקים דקאמר היינו שזכיותם
מרויבין מעוונותיהם. ורשעים דקאמר היינו
שעוונותיהם מרויבין מזכיותיהם. וה"ל קשיא עובא
דהא כמה לדיקים כו' נכתבין למיתה וכמה
רשעים כו' נכתבין לחיים אלא עיקרן של דברים
כו'. לדיקים ורשעים דבין קאמר כו' ע"ש :

אולם מודברי הרמב"ם מובאר. שמפרש
דברי הגמ' כפשטיה. כי לדיקים
היינו שזכיותם מרויבין מעוונותיהם. ורשעים
דקאמר היינו שעוונותיהם מרויבין מזכיותיהם.
ובינונים הם שמצטיהם שקולין מחלה למחלה.
וכמו שכתב אדם שעוונותיו מרויבין על זכיותיו
מיד הוא מת ברשעו כו' וכן מש"כ כך בכל
שנה ושנה שוקלין כו' מי שנמצא לדיק נחמס
לחיים

מלעשות לנפשו. אף הדברים שהם ספק רחוק.
וגם מה שהוא נגד דרכי השכל :

זהו מה שהראה ר' אלכסנדר ליהמנון מוסר
השכל. כי כאשר הכריז מאן צבי חיי.
כנוף כ"ע לגביה ואמרי הב לן חיי. וכלי ספק
היו חושבים כי יש בידו איהו דבר טבע. אשר
טועמיה חיים זכו ואורח ימים. והנה זהו הוללות
גדולה וסכלות. האם יש במליחות הטבע איהו
דבר הנוחמת חיים. זולת עץ החיים אשר בגן
עדן מקדם. וכן הרובל אשר הכריז מאן צבי
למזבן סס חיים. האם יש סס חיים בעולם.
אכן כאשר תאורח החיים גדלה מאוד ע"כ יאמיץ
האדם אף בשוא נחמה. וכאשר הכריז ר'
אלכסנדר מאן צבי חיי. אף בי הוא כשחוק.
האם יש ציד האדם לתת חיים. בכ"ז אתו כולי
עלמא ואמרי הב לן חיי. ע"ז אמר להם מי
האיש החפץ חיים כו'. היינו כאשר תשנו
צדמיונכם כי יש אללי איהו דבר טבע. חלמינו בשוא
נחמה ותאמרו הב לן חיי. הא לכו חיים מדרכי
הרוחמים. מי האיש החפץ חיים כו'. אשר הוא
דבר קרוב מאוד. ומדוע תמאנו לקבל הסגולה
הזאת לתאורח החיים. וכן הרובל כאשר בואו
לקנותו ממנו כס חיים. אשר הוא כחוק כנ"ל.
אמר להם מי האיש החפץ חיים כו' כנ"ל :

אמנם אם כי יראה ה' ופחד ענשו. לא
יבישו חושי האדם בנקל. בכ"ז ע"י
עמל ויגיעה יש צנח האדם להשיג היראה הזאת
ולקבוע אותה בנפשו. כאשר דרכי היראה
הטבעית. וכמו שנבאר במאמרי שם ע"ש.
ולזאת גם פחד ומרדת יום הדין של ר"ה. הנה
כאשר יתן האדם אל לבו להיות עמל לבקש
אוחה. עמלו ויגיעו העמוד לו להשיג אוחה.
וההרדה הזאת. רצ כחה וחילה להתקרב
לעבודתו יה"ש. ולשנות מעשיו לפיכך והיבוד
הוא לימוד המוסר בהתפעלות וצליווי חושי.
כי כח הציור מועיל מאוד למוסר :

כוכבי אור

חטאיו . הגבו נחצב בגלל מניעת התשובה אשר לא יתן חל לבו לשוב אל ד' ית"ש מכל חטאיהו אשר חטא . וכמ"ש בריש ס' שערי התשובה לרבינו יונה וז"ל . ודע כי החוטא כאשר יתאחר לשוב מחטאיו יכבד עליו מאוד ענשו בכל יום . כי הוא יודע כי ילא הקלף עליו . ויש לו מנוס ליום שמה . והמנוס הוא התשובה . והוא עומד במרדו והטו ברעתו ובידו ללאה מחוך ההפכה . ולא יגור מפני האף והחמה ע"כ רעתו רבה עכ"ל :

וְרַב צַדִּיק רַחֲמֵי הַחַמָּה צַדִּיק מִשְׁעַר הַתְּשׁוּבָה וז"ל . וכיון שמעלת התשובה גדולה כ"כ לכפר על כל מה שעשה האדם בו . אין מן הראוי שיחשלה האדם מלשוב בתשובה . כי ימינו פשוטה לקבל צדיק והפתח פתוח לעולם . ומי שאינו שב עונשו גדול צעורה . והמשילו חז"ל במדרש קהלת על פסוק ועיני רשעים חכלינה ומנוס אבד מנהם . משל נאה לעיני התשובה . אמרו משל לבח לבטים שמרדה במלך הפסס וכבשם צביה האסורים . מה עשו חתרו אחת ויאלו להם . היה שם אחד שלא ברח לשחרית מלאו המלך . אמר לו שוטה המחירה לפניך ולא הייה בורח . כך אמר הקב"ה לרשעים . התשובה לפניכם ואין אחס מוזרים . ה"ד ומנוס אבד מנהם בו עכ"ל ס' ראשית חכמה :

וַיֵּשׁ להתבונן עוד צעונש המתאחר לשוב בתשובה . ממה שאמרו חז"ל ביצמות (דף מ"ח) מפני מה בו' אחרים אומרים מפני ששהו עצמם להכנס חחה כנפי השכינה . אמר ר' אבהו מתי קרא ילם ה' פעלך בו' אשר באח לחסות . ופרש"י אשר באח שמיחרת ולא חיחרת . ומזה יש ללמוד כמה צריך האדם למהר לשוב בתשובה לפני ית"ש . כי הגה צ"ל אין עליו חוב מיוחד להכניס ח"ע החת חיוב של עול תורה ומצות . ובכ"ז אמרינן מפני מה בו' מפני ששהו בו' ומה גם ישראל שכבר קבלו עליהם התורה והמלוכה . הגה מי שסר מאחרי הורח ה' ומצותיו . ונתרחק מלפניו ית"ש . מה מאוד יכבד ענשו אם יתאחר מלשוב אל ה' . ושואה להכנס

לחיים ומי שנמלא רשע בו' והצינונים בו' . בע"כ לדריק ורשע וצינוני . היינו כמס"כ מתחילה דזכו מי שזכותיו יחירות על עונותיו . או עונותיו יחירות על זכותיו . או מחלה למחלה . וזהו מה ששוקלין בו' . וכן מבואר מדברי הראב"ד בהשגחה והכס"מ שם שהצינו כן ככוונת הרמב"ם ע"ש :

אמנם מש"כ הרמב"ם והצינונים חולין ארתו עד יוהכ"פ . אם עשה תשובה נחתם לחיים ואם לאו בו' . הגה מש"כ אם עשה תשובה בו' לפי מושכל ראשון יפלא מאוד . דהרי צינוני הוא מי שמעשיו שקולין מחלה זכיות ומחלה עונות . נמלא כי אין חסר לו רק מצה אחת להכריע קף הזכיות על העונות . וה"כ חף אם לא יעשה תשובה כלל . יוכל לזכות בדיון בקל . כי ע"י מצוה אחת שיעשה להכריע קף הזכיות הרי הוא נמלא לדיוק ונחתם לחיים . וכן מבואר בגמ' קידושין (דף ט') . ת"ר לעולם יראה אדם עצמו כאלו חליו חייב וחליו זכאי . עשה מצוה אחת אשריו שהכריע עצמו לקף זכות בו' . וע"ש בפרש"י ד"ה לפי בו' . יראה אדם עצמו כאלו שקול בו' . עשה מצוה אחת נמלא זכיותו מכריעין ונמלא לדיוק בו' . הרי כי הצינוני במצוה אחת שיעשה . מכריע קף הזכיות ונמלא לדיוק כנ"ל :

והנה בדברי הגמ' מבואר צינונים חלויים ועומדין מר"ה עד יוהכ"פ זכו נכתבין . לחיים בו' . אפשר לפרש באמנה דמה שאמרו ז"ל זכו בו' . היינו רק ע"י מצוה אחת שיעשה להכריע קף הזכיות שיהיה נמלא לדיוק כנ"ל . חכן הרמב"ם שכחב אם עשה תשובה נחתם לחיים כנ"ל לכאורה יפלא מאוד . דגם בלא עשה תשובה יוכל לזכות בדיון ע"י מצוה אחת שיוסיף עד יוהכ"פ להכריע קף הזכיות . נמלא לדיוק ונחתם לחיים, וכמו מי שזכותיו יחירות על עונותיו זכ"ה . גם בלא עשה תשובה הוא לדיוק ונחתם לחיים :

הנה ידוע כי מלבד הדיון והשבון של אדם על עונותיו ופשיטיו . הגה נוסף על

בוכבי אור

להכנס החת כנפי השכינה ולהתקרב אליו ית"ש :

וכמבואר בגמ' מנחות (דף מ"ג) הניח היה ר' מאיר אומר קשה עונשו של לכן יותר מעונשו של תכלת . משל למה הדבר דומה למלך צ"ד כו' ע"ש . והיינו משום שמלות לכן נקל יותר לקיים משל תכלת לכך עונשה גדול . והנה צעונש המוטא המתאחר לשבץ מחטאחו . אשר חז"ל במד"ר משנו משל . לכת לבטים שמרדה במלך הפשט וכבשם צבית האסורים מה עשו חתרו כו' . אמר לו שוטה החתירה לפניך ולא היית צורה . כך אמר הקב"ה לרשעים תשובה לפניכם ואין אהם חוזרים כנ"ל . הנה מובן מאליו . כי זה הוליו ג"כ לפי כווד העבודה של דרכי התשובה . עדי יגיע תשובתו לרצון לפניו ית"ש :

אכן

אם כי החובה פרושה המיד על האדם לחזור בתשובה . והמוטא כאשר יתאחר לשבץ מחטאחו . יכבד עליו מאוד עונשו בכל יום . וכמש"כ בס' שע"ת לר"י וכנ"ל . אמנם עוד יוהר יגדל החוב לשבץ לפניו ית"ש . צהימוס שבין ר"ה ליוהכ"פ . ומה גם ציוהכ"פ עלמו . כי יש הבדל גדול בין חובת התשובה שעל האדם בכל ימי השנה . בין החוב שעל האדם לשבץ צהימוס האלו ומה גם ציוהכ"פ . מכמה טעמים כאשר יתבאר :

א אם כי חובת התשובה היא מובן בשכל . וכמבואר במדרש כך אמר הקב"ה לרשעים השובה לפניכם ואין אחס חוזרים . אולם ככ"ז הנה בשאר ימי השנה לא בא מלות עשה ביחוד על התשובה . אכן ציוס הכפורים הוא מלות עשה מן התורה לשבץ בתשובה . וכמש"כ בס' שערי התשובה לר"י שער השני הדרך ה' . וז"ל ומלות עשה מן התורה להעיר אדם את רוחו לחזור בתשובה ציוס הכפורים שנאמר מכל חפאתיכם לפני ה' תטהרו . ע"כ הזהירו הכתוב שנטהר לפני ה' בתשובתו . והוא יכפר עלינו ציוס הזה לפהר אוחנו עכ"ל . וכ"כ הרמב"ם ז"ל צפ"ב מה' תשובה וז"ל . יוס הכפורים הוא זמן תשובה לכל ליחיד ולרבים . והוא קץ מוחילה וסליחה לישראל . לפיכך חייבים הכל לעשות תשובה ולהתודות ציוס הכפורים עכ"ל . והנה ידוע כי כל המלות חונס על משקל אחד . והנה מובן מאליו כי המ"ע הזאת של התשובה עולה באיכותה למעלה ראש . וכן תגדל עון ציטולה . ועכ"פ נשמע מזה כי מני שלא שב בתשובה גם ציוהכ"פ . ענשו כפול ומכופל . כי ציטל גם מ"ע הגדולה של לפני ה' תטהרו :

והנה בגמ' ר"ה (דף י"ח וביבמות דף מ"ט) .

רמי קראי אהדדי . כתוב מי כה' חלקינו בכל קרליו חליו . וכתב דרשו ה' בהמלאו . ופרש"י משמע פעמים שאינו מזוי עכ"ל . ומשני ה' ציחיד ה' ציבור . ופריך ציחיד אימת . אמר רבה צר אצוה חלו עשרה ימים שבין ר"ה ליוהכ"פ . ופרש"י ויחיד אימת מזוי לו דכתיב בהמלאו . עכ"ל . והרמב"ם ז"ל כתב צפ"ב מה' תשובה וז"ל . אטפ"י שהתשובה והצטקה יפה לעולם . בעשרה הימים שבין ר"ה ויוהכ"פ הוא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד . שנאמר דרשו ה' בהמלאו עכ"ל :

דרי

מבואר כי שעה המוכשרת לפני האדם לשבץ בתשובה . הם הימים שבין ר"ה ליוהכ"פ . כאשר הקב"ה הוא מזוי אז וקרוב . וע"כ אז נקל יותר לפני האדם דרכי התשובה . כי התשובה והצטקה אז יפה ביותר ומתקבלת היא מיד . וכמו שאמר הנציח דרשו ה' בהמלאו קראוהו צהימוס קרוב . מה שאין כן בכל השנה . כי אז תכבד על האדם העבודה של דרכי התשובה . עד אשר תתקבל תשובתו לרצון לפני כהא כבודו ית"ש . יען כי בכל השנה אין הקב"ה מזוי וקרוב אלל האדם . וזריך להיות עמל ביותר דרכי התשובה . ולחא מי שלא שב בתשובה צימים חלו . אשר הקב"ה הוא מזוי וקרוב והתשובה מתקבלת מיד . ומה גם ציוהכ"פ אשר הוא

ב ידוע כי שכר המלות נערכות לפי לער קיומס . וכמאמרם ז"ל באבות פ"ה לפוס נערה חגרה . וכן עונש של ציטול המלות תחשב ג"כ לפי כווד העבודה של קיוס המלוא . כי כל מה שנקל יותר לקיים כן תגדל עון ציטולה .

כוכבי אור

הוא זמן השובה לכל . וקץ מחילה וסליחה לישראל . יגדל עמו וכבדה השאלו ביותר :

ג) נשכיל בינה ונחבזק עוד . את גדול חובת החשובה בימים אלו שבין ר"ה ליוסכ"פ . לשוב לפני ה' יח"ש להתחרט על עונותיו . ולבקש מלפניו ית"ש מחילה וסליחה . כי הגה בגמ' יומא (דף פ"ז) חיטא . ר' זירא כי הוה ליה מילתא בהדי חניש . הוה הליף וחגי לקמיה ומתליא ליה . כי היכי דתימי וניפוק ליה מדעתיה . רב הוה ליה מילתא בהדי ההוא טבחא . לא חתא לקמיה במעלי יומא דכפורי . אמר חיבו אויזל אחא לפיוסי ליה . פגע ביה רב הונא . אמר ליה להיבא קא אויל מר . אמר ליה לפיוסי לפליא . אמר אויל אחא למיקטל נפשא . אויל וקס עינוי' הוה יתיב וקא פלי רישא דלי עיניה וחזייה . אמר ליה אחא את זיל לית לי מילתא בהדך . בהדי דקא פלי רישא אישחמיש גרמא ומחיייה בקועיה וקטליה עב"ל הגמ' . ופרש"י ממליא נפשיה לפני מי שחטא לו אויל יבקש ממנו מחילה וימחול לו . הליף וחגי . עובר ושונה . ומשלב פעמים רבות . בהדי טבחא . הטבח השאל לו . קאזיל אחא רב . למיקטל נפשא . עכשיו הוא מענישו למות . הכר רישא . משבר עממות ראש של בהמה . בקועיה בגרירתו עב"ל :

הזאת . ואיך המקור והשורש לזה . ומס גס מה שכלך רב אלל הטבח . לכאורה הוא גס זלוזל בכבוד תורתו של רב :

אכן גראה כי יסוד דרכי החסידות הזאת . הוא מדרכי מדותיו של הקב"ה . כי כן הוא ית"ש מהנהג בהסידות הזאת עם ישראל וכאשר מלות עשה להדבק במדותיו יח"ש . ע"כ התנהגו גס רב ור' זירא בדרכי המדה הזאת :

הנה כבר הבאתי למעלה דברי הרמב"ם ז"ל מה שכתב בפ"ב מה' השובה בזה"ל . חטפ"י שהתשובה והלעקה יפה לעולם . בעשרה הימים שבין ר"ה ליו"כ היא יפה ביותר . ומתקבלת היא מיד שנאמר דרשו ה' בהמלאו עב"ל . ויש להבין אחרי אשר התשובה והלעקה יפה לעולם . כי שערי התשובה לא ננעלו . ואין לך דבר שעונד בפני החשובה . מהו בלאת טעם הדבר אשר בימים האלו הקב"ה הוא מצוי וקרוב יותר מכלל השנה . ואם הוא למען להקל על האדם בימים האלו דרכי התשובה . כי בהיותו ית"ש מצוי וקרוב . התשובה והלעקה יפה ביותר ומתקבלת היא מיד . אולם יפלא כי מה בצדך אם החוטא שסר מאחרי הורה ה' ומלאתיו והמרה רצונו ית"ש . יעריח ויהיה עמל ביותר עם דרכי החשובה . עד שיחשב השוכח לפניו ית"ש :

אמנם גראה כיסוד הדבר כי זהו ממדת רחמיו והסידותו ית"ש והוא הדבר . בהיות כי כאשר הקב"ה אינו מצוי . אז הכבוד העבודה של דהגי התשובה לפני האדם . עד אשר התקבל תשובתו לרצון לפני כסא כבודו ית"ש . ויען כי הוא ית"ש ידע יריתו רק רע כל היום . ועם זה עלות האדם אשר רצה עליו . וע"כ פן לא יראה החוטא להטריח הרבה עד למרחוק . ולהיוזז עמל בדרכי החשובה . ובכן יסוג אחור וימנע מלעשות השובה . לשוב לפניו ית"ש ולבקש מחילה וסליחה . וכאשר הקב"ה חס על נפש החוטא . לכל יאבד ברעשו . ולזהו בימים האלו מר"ה עד יוסכ"פ . שהוא קודם היום שהתשובה הוא הכרחי להאדם . שהוא

יישן להבין מאין עובט המקור והשורש . לדרכי החסידות הזאת מה שעשו רב ור' זירא . כי לפי הדין מי שהקניט את חבירו חפ"י בדברים לריך לילך ולפיוסו . ואם אינו מתפייס בדראשונה . יחזור וילך פעם שניה ושלישית . אמנם הנוחל לא יהיה חכזרי מלמסול . וכמבואר בשו"ע או"ח ס"ו תר"ו ע"ס . אכן מה שעשו רב ור' זירא . כי אם מי שחטאו להם לא באו אללם לפייס אותם ולבקש מהם מחילה . היו הם ממליחים את עצמם ומתקדבים להחוטאים שחטאו כנגדם . למען כי כאשר יהיו קרובים אל מוקם החוב"ה . אויל כאשר החוטא יראה אותם ולא ילמדך למנוח . כאשר יתן החוטא אל לבו לבקש מהם מחילה . מה גדול ומה גורא דרכי החסידות

כובי אור

עה

מחילה . על כן נענש הטבח קשה דלוישחמוט
גרמא ומוחיה בקועיה וקטלה :

וב"כ בחי' מהרש"א שהטבח נענש סהוא חטא
נגד רב והיה לו לפייסיה לרב . אכן
מש"כ שם עוד . גם שזולז ברב לקראו בשמו
חבא . אינו נכון . דהא ר"ה אמר אזיל חבא
למיקטל נפשא . ומהיזין היה יודע ר"ה שהטבח
עוד יקרא לרב בשמו . ועוד דהנה בחוס' ישנים
כהצו דלחבא היה דרך כבוד . כמו חבי חבי רבב
ישראל . דאל"כ היה ר"ה תלמידו היה קורא
לרבו בשמו ע"ש . וע"כ העיקר הוא כי מה
שנענש הטבח הוא צעזיל שרצ הלך אליו . ובכ"ז
הקב"ה את רוחו ועמוד צמרדו ולא פייסיה לרב .
וזה שאמר ר"ה אזיל חבא למיקטל נפשא כי
היה חושב לדבר קרוב . שהטבח יעמוד צמרדו
ולא יבקש מחילה מרב :

ומעתה אחרי אשר כבר נחבאר . כי דרכי
החסידות של רב ור"ז . שהמליאו
ח"ע אל מי שחטא להם והתקברו אליו . זהו
מדתו של הקב"ה ממש . כי כן הוא ית"ש .
מתנהג צ"מדה זו בימי התשובה . להיות מלוי
וקרוב אלל האדם . למען בהמלאו ובהיותו
קרוב . יתן האדם אל לבו לשוב לפניו ית"ש .
להחזיר על עונותיו ולבקש מחילה וסליחה ככ"ל :

נמצא כי אם בכ"ז יקשה האדם את לבו .
ויאמץ את רוחו וימנע מלשוב אליו
ית"ש . גם ציוהכ"פ שהוא קץ מחילה וסליחה
לישראל . הרי הוא עושה חיליה כמעשה הטבח
לנגד רב . והרי הוא כמשיב חי' דבר לפני
הקב"ה אשר הוא מלוי וקרוב אליו . כמו שאמר
הטבח לרב זיל לוח לי מילתא צהדך . ואם כ"כ
גדלה חטאתו של הטבח נגד רב . ומה גם אם
צבר ודם יעשה כזאת נגד ממה"מ הקב"ה . מה
כזדה חטאתו . ומה רבה אשמתו . וכמה
יגדל ענשו ח"ו . מה נורא הרעיון הזה
למעמיק זה :

הוא מה שאמר הנביא . דרשו ה' בהמלאו
קראוהו ובהיותו קרוב ישוב רשע דרכו
כו'

שהוא זמן תשובה לכל וקץ מחילה וסליחה
לישראל . הקב"ה מתנהג בחסידות והוא ממליא
להיות מלוי וקרוב אלל האדם . ובכן בהמלאו
ובהיותו קרוב . והתשובה מתקבלת מיד . בודאי
יתן החוטא אל לבו . לשוב בתשובה שלימה
לפניו ית"ש . ולבקש מחילה וסליחה על עונותיו :

נמצא כי דרכי החסידות של רב ור' זירא .
שהמליאו את עצמם למי שחטאו להם
והתקברו אליו . למען פן בהיותם קרובים אל
מקום החוטא . ישם החוטא אל לבו לבקש
מהם מחילה וסליחה . הוא מדתו של הקב"ה
ממש . כי כן הוא ית"ש מתנהג בדרכי החסידות
הזאת עם החוטא . כי כאשר האדם חוטא לפניו
ית"ש אשר גם בהיותו ית"ש . אינו מלוי וקרוב . הלא
החובה על האדם לעמוד הרבה עם דרכי התשובה .
עדי יתקבל תשובתו לפניו ית"ש גם בהיותו רחוק .
אכן כאשר פן לא יראה החוטא להטריח הרבה
וימנע מלשוב ככ"ל . ע"כ הקב"ה ממליא אל החוטא
להיות מלוי וקרוב אל האדם . למען בהמלאו
ובהיותו קרוב יתן החוטא אל לבו לשוב בתשובה .
ולבקש מלפניו ית"ש מחילה וסליחה . ועיכ גם
רב ור' זירא המליאו את עצמם למי שחטאו
להם . להדבק במדותיו ית"ש :

ומזה נשכיל בינה חכמה ונוסר . על חובת
התשובה צימים האלו ומה גם ציוהכ"פ
עצמו . כאשר נחבזון על אחרית דבר הטבח מה
עלתה לו . כי נענש בעונש קשה מאוד . כי הנה
אם לא היה רב הולך אלל הטבח . אף אם
הטבח היה מונע את עצמו מליך אלל רב לפייסו
ולבקש ממנו מחילה . או אף אם היה במקרה
פוגע את רב ולא בקש ממנו מחילה . בכ"ז
בודאי לא היה נענש הטבח בעונש קשה כזה .
אכן מדת החסידות וענותנותו של רב לייך ולהמליא
ח"ע אלל הטבח . היא שפגעה בו בהטבח .
וכמו שאמר ר"ה אזיל חבא לניקטל נפשא . כי
הנה עפ"י דרכי השכל כראות הטבח לפניו
את רב . היה לו להתפעל מזה וליפול לפני רגליו
של רב ולבקש ממנו מחילה . אכן כאשר הטבח
הקשה את ערפו ועמד צמרדו . ולא בקש ממנו

בוכבי אור

אולם מני שהוא בינוני בר"ה שמעשיו שקולין . ולא יוכל לא לזכות בדין . והוא תלוי ועומד וגמר דינו הוא ביוה"כ . והוא כבר הגיע חובת החשובה במלוא עשה של לפני ה' חטאו . נמלא כי מי שלא שב בחשובה גם ביום הזה והוא יוה"כ"פ . אשר הוא זמן תשובה לכל וקץ מחילה וכלייה לישראל . והקב"ה הוא מלוי וקרוב כנ"ל . הנה מניעת החשובה בלבד ביום הקדוש הזה . הוא עון גדול ונורא מאוד נוסף על כל חטאיו . וכבר כתב הרמב"ם בפ"ג מה' תשובה . כי שקול הזכות נגד העונות אינם לפי מנין אלא לפי גודלם כו' . יש עון שהוא כנגד כמה זכות . שנאמר וחטא אחד יאבד טובה הרבה :

ולזאת הנה הבינוני שגמר דינו הוא ביוה"כ . אם לא יעשה תשובה . לא תועיל לו מה שיוסיף מלוה אחת להכריע כף הזכות . כי לעומת זה הנה העון הגדול של מניעת החשובה ביום הזה . הוא מכריע את כף העונות . ומי יודע עד כמה חבד משקלו . עד כמה וכמה מלוא בחין מספר . הוא מש"כ הרמב"ם והבינונים חולין אורו עד יוה"כ"פ . אם עשה תשובה נחתם לחיים ואם לאו כו' . כי מאחר שגמר דינו הוא ביוה"כ . חין חכמה וחין עלה לזכות בדין ע"י הוספת איזה מלוה או מלוא . כי ביום הזה אחת היא החשובה . אם עשה תשובה נחתם לחיים כנ"ל :

והנה הר"ן כתב דמה שאמרו חז"ל לדיקים ורשעים ובינונים . לדיקים ורשעים בדיון קאמר . שאותו בנ"א שאוכן בדיון נחמת איזה זכות מקרי הכא לדיקים גמורים . לדיקים גמורים הן בדיון זה . ואעפ"י שעונותיהם מרובין מזכותיהן . וכן נמי לדיקים כו' כיון שהן מחייבין בדיון ואפילו מפני עבירה קלה שעשו . לגבי דין זה רשעים מקרי . ובינוני היינו בנ"א שמשפט שלהן משוין ושקול מר"ה . שהן הלויין ועומדין עד שהן מכריעין עלמם לזכות או לחובה מר"ה עד יוה"כ עכ"ל . והנה מש"כ עד שהן מכריעין עלמם לזכות כו' . היינו ג"כ נחמת איזה זכות שיחוסף לו

כו' וישב אל ה' כו' . ואמרו חז"ל אלו הימים שבין ר"ה ליוה"כ"פ . חין הכונה להודות כי בימים האלו אשר הקב"ה מלוי וקרוב . והם מוכשרים צוהר לחשובה ולעקבה . וע"כ טוב ויפה או לדרוש ה' ולעזוב רשע דרכו . אולם הכונה הוא כי בהימים האלה צהמלאו ובהיותו קרוב . אז יגדל החוב על האדם . לדרוש ה' ולעזוב רשע דרכו . כי מדת רחמיו וחסידותו של הקב"ה . אשר בימים האלה הוא מלוי וקרוב אל האדם . למען בהיותו קרוב יתן אל לבו לשב חלו ית"ש . תוכל להתהפך על האדם לפוקה ולמכשול עון גדול . אם האדם ימנע בכ"ז מלשוב בחשובה . וכמעשה הטבח עם רב כנ"ל . וזה שאמר דרוש ה' צהמלאו כו' . כי החובה עליכם לדרוש ה' צהמלאו ובהיותו קרוב כנ"ל :

וממוצא דבר נשכיל להבין דברי הרמב"ם ז"ל . מש"כ והבינונים חולין אורו עד יוה"כ"פ . אם עשה תשובה נחתם לחיים ואם לאו כו' כנ"ל . אשר זה הלשון אם עשה תשובה כו' . לכאורה יפלא מאוד . דהרי בינוני הוא שמעשיו שקולין . וא"כ גם בלא עשה תשובה יוכל לזכות בדיון . אם רק יוסיף מלוה אחת להכריע כף הזכות . הוא נמלא לדיק ונחתם לחיים . וכמו מי שנמלא לדיק בר"ה שזכותיו יתירות על עונותיו גם בלא עשה תשובה על עונותיו נחתם לחיים :

אכן לפי הר"ל יוצן דבריו שפיר . כי ההבדל שבין הלדיק להבינוני . הוא זמן הדיון והמשפט . כי הלדיק זוכה בדיון ביום ר"ה . והבינוני תלוי ועומד וגמר דינו הוא ביוה"כ"פ . כי יסוד ר"ה הוא רק יום הדיון והמשפט . אולם הנה בר"ה עדיין חין על האדם חובת החשובה יותר מכל השנה . ואף כי כבר התקדש היום . והקב"ה הוא מלוי וקרוב כנ"ל . אולם הלא עוד יש שהות לפניו לשוב בחשובה עד יוה"כ . וע"כ מי שנמלא לדיק בר"ה . שזכותיו יתירות על עונותיו . זוכה בדיון ונחתם לחיים . ואף אם לא שב אח"כ בחשובה גם ביוה"כ . אולם כבר זכה בדיון :

עו

כוכבי אור

מלעשות חשובה. הרי הוא פושט כמעשה הטבח עם רב כ"ל. וע"כ קשה למלאות החסרון של מניעת החשובה עם הוספות מלות. ואין עלה כ"א לעשות חשובה כ"ל :

לו מר"ה עד יוה"כ. כי כמו אשר הרשע יוכל לזכות בדין ביום ר"ה בשביל איזה זכות. כמו כן הביטוי שמשפט שלו מעוין ושקול מר"ה והוא הלוי ועומד עד יוה"כ, יוכל לזכות בדין מר"ה עד יוה"כ בשביל איזה זכות :

אבן לפי הג"ל נראה כי יש הבדל גדול ביניהם. כי מהות הזכות שיהפיק לאדם לזכות בדין ביום ר"ה. יוכל היות כי זכות כזה לא תהיה לו לביטוי לזכות בדין ביוה"כ. כי הנה בר"ה עדיין לא חל על האדם חיוב החשובה יותר מכל השנה. אולם מי שהוא ביום ר"ה ביטוי בדין שמשפט שלו שקול והוא הלוי ועומד עד יוה"כ ולא כבר חל עליו חיוב החשובה. ואם ימנע מלשוב בחשובה גם ביום הזה. הנה גם מניעת החשובה יהיה נוסף על חטאו. ואם כי בכ"ז יש אפשרות לזכות בדין בשביל איזה זכות. אכן מי יודע מהות הזכות שמדרש אז :

ו.

כי חמצוה הוואת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאות היא ססך ולא רחוקה היא כו'. כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו. נצבים :

הרמב"ן ז"ל צפי' על החורה כחב. כי המלה הזאת היא החשובה הנזכרת שם צפ'. והשבות אל לבבך. ושבת עד ה' אלריך. כי אין הדבר נפלא ורחוק ממך. אבל קרוב אליך מאוד לעשותו בכל עת ובכל שעה. וזה טעם צפך ובלבבך לעשותו. שיחורז את עונם ועון אבותם צפיהם. וישונו בלבבם אל ה'. ויקבלו עליהם החורה לדורות עכ"ל ע"ש. וצ"ל ראשית חכמה פ"א משער החשובה. הביא דברי הרמב"ן הג"ל. כי המלה הזאת היא החשובה וכחב ז"ל. ולדעתי ישוב הפסוק כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו. היינו בפיך וידוי דברים שלריך להחיות. ובלבבך קבלת החשובה בלבו ועוצבת החטא כו' ע"ש :

אחר הדברים והאמת האלה. יש להחזיק על שני דברים. א'. כמה נמוך להאדם להקדים א"ע לדאוג לנפשו בעוד מועד בימי הליל קודם ר"ה. להחטא כבשרו המעשה להטיב דרכיו ומעלליו. ולהיות עמוס בחורה ומלות. למען פן יוכל לזכות בדין עוד ביום ר"ה ע"ל :

ב'. כאשר לא לאדם דרכו לידע משפטו ודימו. וחולי הוא מהביטויים ולא נגמר דינו בר"ה. והוא הלוי ועומד עד יוה"כ. וע"כ לריך להחטא בדרכי החשובה בכל היכולת. כי מה נורא הדבר מה שחבב הרמב"ם. והביטויים חולין אותו עד יוה"כ אם עשה חשובה נחמס לחיים. הרי כי אף מי שנמלא לריך בר"ה. דהיינו שזכותו יחירות מעט על עונותיו. גם בלא עשה חשובה זוכה בדין ונחמס לחיים. בכ"ז גבי ביטוי לא תלה הדבר באל נמלא לריך עד יוה"כ. היינו שיוסיף איזה מילה להכריע כף הזכות. רק כחב אם עשה חשובה נחמס לחיים וכ"ל. יען כי הביטוי נמר דינו הוא ביוה"כ. שהוא זמן חשובה לכל וקצ מחילה וסליחה לישראל. והקב"ה הוא מלוי וקרוב. ואם ימנע גם אז

והנה ידוע כי עקרי החשובה המה. עוצבת החטא והקבלה על להבא. וכן התרעה על העבר. ועפ"י זה לריך לומר. כי התרעה ככלל בכלל הוידוי במש"ב צפריך. כי כל המתודה בודאי הוא מתחרט. ועוצבת החטא ככלל במש"ב ובלבבך דהיינו הקבלה בלב. אולם בכ"ז לריך טעם מה זה שפרס הכחב הוידוי והקבלה בלב. ולא העיקר דהיינו התרעה. וכן לא העיקר של עוצבת החטא :

כוכבי אור

מוכרת לישא ולסבול שפטים רעים ומוראים מאוד. להיות נלחץ כלרוף הכסף במוקדי שאלו. עתה ע"י מדת התשובה הנה ביד כל אחד. להתנער מכל עומתיו :

אמנם מה הקצ"ה דורש מהאדם. במחיר הטובה הגדולה של מחילת העון. ומה היא התשובה. אשר בגללה ימחול וירבה לסלוח. הנה נחבון בדברי הרמב"ם ז"ל צ"כ מה' תשובה. אשר כל דבריו בהשבעה הם דברי הלכה וז"ל שם. ומה היא התשובה שיעוצב החוטא הטלוי ויסירו ממשכבו. ויגמור בלבו שלא יעשה עוד. שנאמר יעוצב רשע דרכו כו'. וכן יתחם על שבער. שנאמר כי אחרי שובי נחמתי. ויעיד עליו יודע העלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם שנאמר כו' ולריך להחזות בשפתיו ולומר ענינות חלו שבמר בלבו :

והנה הרמב"ם מושב בכאן חרבעה דברים. א' עזיבת החטא. ב' ויגמור בלבבו שלא יעשה עוד. ג' וכן יתחם על שבער. ד' ולריך להחזות בשפתיו כו' :

ובאמת הם שנים שהן חרבע. כי אל עזיבת החטא יתייחס ג"כ הקבלה על להבא. שיגמור בלבבו שלא יעשה עוד. כי גם אם יעוצב החוטא הטלוי. ולא יוכיף עוד לחטאו. הנה כל זמן שלא יקבל עליו בלבבו גם על להבא שלא ישוב לזה החטא. ויעיד עליו יודע העלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם. אין זה תשובה. ולא יהיה נמחל לו עונו. אף אם לא ישוב עוד לזה החטא :

וכן אל עיקר החרטה. יתייחס ג"כ היודוי. כי עם עיקר החרטה לריך ג"כ וידוי דבריה. להחזות בשפתיו. והנה אף כי ביודוי כולל עוד דברים. וכמס"כ הרמב"ם בריש ה' תשובה. בכ"ז היודוי יתייחס אל החרטה. כי הנה חז"ל אמרו ביומא (דף פ"ז). כי אבל חגמו חטאנו הוא עיקר היודוי ע"ש. וכ"כ בס' שע"ת לר"י. מש"כ מודה ועוצב ירוחם. כי החרטה והיודוי בכלל ומודה. כי המתודה מהחרט ע"ש :

והנה

גם הנה מפשטות הכחוש. כי קרוב אליך הדבר מאוד צפין ובלבדך לעשותו. נראה כי התשובה הוא דבר קל מאוד. יפן כי הוא רק צפין ובלבדך. חולם הלל יודע כמה תכבד העבודה הזאת של דרכי התשובה. כי יעוצב רשע דרכו ואיש און מהשבותיו. ולהתחם על מה שמטא. ומה גם מי אשר הרבה לפשוע. כמה קשה הוא לכבוש את ילרו. ולעוצב את דרכו הרע :

אכן נראה כי הכחוש. כי קרוב אליך הדבר מאוד צפין ובלבדך לעשותו. ידבר בלמח רק מחלקי התשובה של ענין היודוי והקבלה בלב. ולא יכול כלל כל ענין עיקר עזיבת החטא והחרטה. וכן כי התשובה היא בלמח הוא דבר קל מאוד :

הנה יבוד התשובה. אשר אמרו חז"ל בפסחים (דף נ"ד). כי זהו משבעה דברים שנבראו קודם שנברא העולם. יסודה היא להיות מחילה לחוטאים וסליחה לפושעים. וזהו יסוד תועלת התשובה. וכמס"כ בריש ס' שערי תשובה לר"י וז"ל. מן הטובות אשר הטיב הש"י עם צרואיו. כי הכין להם הדרך לעלות מהודך פחת מנשיהם. ולנוס מפני פשיהם לחשוך נפשם מני שחה. ולהשיב מעליהם אפו ולמדם והזהירם לשוב אליו כי יהטאו לו לרוב טובו ויברו. כי הוא ידע יארם. שנאמר טוב וישר ה' על כן יורה הטאים צדק. והם הרבו לפשוע ולמרוד ובגד בוגדים בגדו. לא סגר בעדס דלתי תשובה שנאמר כו' ע"ש :

אמת כי הטובה והחסד של מדת התשובה לנמחל ולסלוח לשני פשע עולה על כל. כי לולא מדת התשובה. הנה כל מי שמטא היה עונו נכחם עד עולם. וחטאו לא תמחה. והנה כאשר יודע. כי העונש על הטא הוא חיוס ונורה מאוד. וכמס"כ הרמב"ם ז"ל בשער הגמול ע"ש. ולזאת כהשר אין לדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. היה כל אדם נכון לפי שאלו ופחת. ומה גם מי אשר הרבה לפשוע ולמרוד. וכבר הזקין עלי ארמות מטה ופשע. היה

נוכרה לעצוב את דרכו. לכל יאצר ברעתו. וכי בשביל שלא היה חקנה על העבר. יצאוב נפשו לשאלוה גם צעד העתיד. אכן כי אם החוטא הוא מוכרח לעצוב את דרכו כג"ל. בז"ל הקב"ה ברחמינו עם עויבת החטא. הוא מקבל שבים ומרבה לסלוח לעוונות ולחטאים. שכבר עוון חטאו ופגעו. ועכ"פ לא נוכל לייחס לחטובה כי היא כבידה בשביל עויבת החטא. אחרי כי עויבת החטא הוא דבר מוכרח לאדם לעולם. גם בלתי יסוד החטובה:

ובן הוא יסוד החרטה. אין זה ענין אשר הוא בא מכת החטובה. כי הגם החרטה הוא מדרגי השכל. נמשך מכת החטובות. וכמש"כ צ"ס שפרי חטובה לר"י וז"ל. העיקר הראשון החרטה. יבין לבדו כי רע ומר עזבו את ה'. וישיב אל לבו כי יש טוגש ונקס ושלם על העוין כו'. ויאמר בלבו מה עשיתי כו'. ולא יגורתי מחוכמת עלי עון ומן השפטים הרעים כו'. ע"ש. פחה הכי אם לא היה מדת החטובה בעולם למחול ולסלוח לשבי פשע. לא היה החשבון הזה לנגד עיני האדם. להתחרט על מעשיו הרעים. ולומר בלבו מה עשיתי. איך לא יגורתי מחוכמת עלי עון. ומן השפטים הרעים. וחולי עוד ביתר שאת היה מתחרט על עוונותיו. אם היה חושב כי הוא מעוות שלא יוכל לחקון. והנכו נושא גם מהקוה להגלל ממוקדי שאלו. ומה גם אחרי אשר עויבת החטא הוא מוכרח אל האדם כג"ל. ממילא כאשר היה עווב את חטאו. להיות סר מרע ולעשות טוב. בודאי היה מתחרט על העבר:

אכן הדברים הבאים רק מכת החטובה. הן הגם שני פרטי החטובה. המתיחסים אל החרטה ועויבת החטא. היינו הקבלה על להבא. והיודוי בשפתיו. כי הן הגם דברים נוספים לבעל חטובה. במלות המקום רק מכת יסוד החטובה:

הקבלה בלב על להבא. הגם על עויבת החטא. גם אם לא היה מדת החטובה של מחילת העון כלל. ג"כ היה החוטא

והנה שני עקרי החטובה. היינו החרטה ומה גם עויבת החטא. אין זה דבר קל. כי חכבד העבודה. לכבוב את ילרו. לעצוב דרכו הרע. ולשמור את כל ההורה והתלוה. אכן שני פרטים המתיחסים אליהם. היינו ויודוי דברים. והקבלה על להבא שלא לחטא עוד. הם דברים קלים. כי אחרי אשר עווב את חטאו. ומתחרט על עונו. שוב נקל לפניו. הקבלה על להבא. ולהתודות בשפתיו כמובן:

אמנם כאשר נשכיל ונחזקו בינה. נמלא כי לעולם החטובה הוא דבר קל מאוד. כי גם שני עקרי החטובה של עויבת החטא והחרטה. לא נחשב כלל לדבר כבד בדרכי החטובה. יען כי אין לייחס אותם כלל על חשבון החטובה. אשר יסודה היא המחילה לחטאים ולפשעים. כי עויבת החטא אין זה ענין אשר נמשך מכת מדת החטובה אשר ברא הקב"ה בעולמו. לקבל שבים ולמחול ולסלוח לשבי פשע. כי גם אם לא היה מדת החטובה בעולם כלל. והקב"ה לא היה מוחל וסולח לשבים. ג"כ היה החוטא מוכרח להגזר מחטאיו. ולשמור ולקיים את כל התורה והמנוה:

אמת הדבר כי הגביא חמר. יעצוב רשע דרכו ואיש אין מהשבותיו. וישוב אל ה' וירחמנו. ואל חלקיו כי ירבה לסלוח. אמנם האם על כן יעצוב רשע דרכו. רק בשביל שהוא מרבה לסלוח. הכי אם לא היה הקב"ה מוחל וסולח. לא היה לו לרשע לעצוב את דרכו? האם היה לו רשות להרשע. להפנות חטא על פשע ולילך בשרירות לבו עד עולם. הלא ידוע כי על כל חטא ועון יענש האדם. בטוגש רע ומר מאוד. נעלה על כל יסורי הצל. ואף אם כימי העץ יהיה ימיו. וגם אם חלף שנים ימיה האדם וצבולס יחטא. הגם האלקים יביא במשפט מספר מפקד כל מעשיו. אחת לא נעדר. ולא יוחר הקב"ה אפילו חטא קל שלא יענש עליו. נמלא כי גם אם לא היה מדת החטובה בעולם כלל. להיות מחילה לחטאים. ג"כ היה החוטא

כוכבי אור

אבן שני פרטי התשובה. המתייחסים למחטא ועצירת החטא. היינו וידוי דברים. וכן הקבלה בלב שלא יחטא עוד. אשר הם באים בליווי המקום רק מכח יסוד התשובה כנ"ל. אולם הגה הגם קליט באמת. כי אחרי אשר החוטא הוא מוכרח לעצוב את חטאו עכ"פ כנ"ל. וכן להתחרט על עונו. שוב הוא דבר נקל לפניו. לקבל עליו על להבא. לנמור בלבו שלא יעשה עוד. וכן להתודות גם בשפתיו :

דוא מה שאמר הכתוב. כי המלצה הזאת אשר אנכי מלוך היום. לא נשלחת היא ממך. ולא רחוקה היא כי. וכי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו. ולפי הנ"ל יחבאר. כי בפיך הוא רק וידוי דברים. וכן בלבבך הוא רק הקבלה בלב. והיינו כי הכתוב מדבר מיסוד התשובה של מחילת העון. והנה עצירת החטא והחרטה. אין זה ענין אשר הוא רק מכח התשובה. כי גם בלא מדה התשובה לקבל שבים. ולמחול ולסלוח על פשעם. ג"כ היא עצירת החטא דבר מוכרח אל האדם. וכן החרטה כנ"ל :

אבן את אשר הקב"ה דורש מהחוטא וליזם עליו. רק בגלל מדה התשובה. והיינו וידוי דברים והקבלה בלב. הוא באמת דבר קל מאוד כנ"ל. וזה שאמר כי קרוב אליך הדבר מאוד. כי נהה שאתה לריך לעשות אך מכח התשובה למערת מחילת העון. הוא קרוב אליך מאוד. ונקל לפניך לעשותו. כי הוא רק בפיך ובלבבך לעשותו. היינו רק וידוי דברים. והקבלה על להבא כנ"ל :

ומבוא דבריו יש להשקיל להתעורר לשוב אל ה' ית"ש. כאשר יחזון האדם צעקו ועונש כי הוא נורא מאוד. קלה יד שכל אנושי להגיע עד תכליתם. יחזרר ויחלמת אללו העיקר הזה. כי עצירת החטא אין לה דבר עם יסוד התשובה של מחילת העון. כי צין אם הקב"ה ימחול וירבה לסלוח. וצין אם לא ימחול ויסלח ח"ו! אחת היא להחטא. לעצוב

החוטא מוכרח לעצוב את חטאו כנ"ל. אולם לא היה לו ענין לקבל שום קבלה על להבא. כ"א להיות מזהר בכל עת מכל חטא ועון. אכן עם מדה התשובה אשר הכין הקב"ה בעד החוטא. למחול ולסלוח לשבי פשע. הגה מחילת התשובה הוא. כי לא די מה שיעצוב החוטא דרכו ויחלל מלחטאו עוד. אכן הוא מחויב לקבל בלבבו גם על להבא. ולנמור בלבבו שלא יעשה עוד. ויעיד עליו יודע העלמונה שלא ישוב לזה החטא לעולם :

וכן החרטה. הגה עלם החרטה. גם אם לא היה מדה התשובה של מחילת העון כלל. ג"כ היה מתחרט על מעשיו הרעים. כי רע ומר עצבו את ה' כנ"ל. אכן לא היה מהורה על עונותיו. אולם עם מדה התשובה למחול ולסלוח לשבי פשע. ליוה הקב"ה על החוטא כאשר ישוב מחטאו. להתודות גם בשפתיו והוא מלוח עשה. ובמש"כ הרמב"ם בפ"ח מה' השובה וז"ל. כל מלות שבתורה צין עשה צין ל"ת. אם עבר אדם על אחת מהן כו' כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתודות כו' שאמר איש או אשה כי יעשו כו' והתודו את חטאתם אשר עשו. זה וידוי דברים. וידוי זה מלות עשה כו' עכ"ל ע"ש :

ומכל הנ"ל נמצא כי עלם התשובה הוא דבר קל מאוד. כי הנה שני עקרי התשובה של עצירת החטא והחרטה. אם אמנם כי הוא דבר קשה. לכבוש את יצרו ולעצוב את דרכו. אולם הלא זה אינו ענין דוקא מכח יסוד התשובה. אחרי כי גם אם לא היה מדה התשובה בעולם כלל. למחול ולסלוח לשבי פשע. ג"כ היה עצירת החטא דבר מוכרח אל האדם. לבל יאבד ברעתו. וא"כ לא יחכן לומר כי התשובה הוא דבר כבד בגלל עצירת החטא. וכן החרטה אין לה יחוס עם יסוד התשובה של מחילת העון. כי גם זולת התשובה היה מתחרט על עונותיו. אחרי צין לבבו כי יש עונש נקם ובלם על העון. ועוד ציור היה מתחרט. אם עוד היה נושא מחקרה להגלל מעונש :

בוכי אור

עח

הקב"ה מספיק בידו לעשות תשובה . וככ"ו
כחצ כי חין מונעין אותה ב' :

אבן

נראה כי מה שכתב ח"ן הקב"ה מספיק
בידו לעשות תשובה . יש לזה פנים
אחר . כי הנה חז"ל אמרו (במנחות כ"ט) . מפני
מה נברא העושה"ו בה"י מפני שדומה לאבסדרה .
שכל הדולה לנאה יולא . ומ"ע תליא כרעיה .
ד"ז הדר בתשובה מנייילי ליה . וליעייל צדק .
לא מסתייעא מילתא . כד"ל דאמר ריש לקיש
מאי דכתיב אם ללצים הוא יליץ ולעמים יתן חן .
בא לטבר מסייעין אותו כ' ע"ש . ופד"ש לא
מסתייעא מילתא . דהבא ליטבר צעי סיוע
מפני ה"ה"ר הלכך עבדי ליה סיוע פתח יתירה .
מסייעין אותו . אלמא צעי סיוע עכ"ל :

עכ"פ

הרי מבואר דכל הבא לטבר ולעשות
תשובה . מסייעין אותו מן השמים על
התשובה . והנה לשון סיפוק הוא עזר וסיוע על
הזה דבר . וכמבואר בז"מ צ"מ צ"ס . ממלא כי
כל מי שבא לשוב אל ה' ית"ש . מספיקין בידו
לעשות תשובה . היינו שיש לו עזר וסיוע מן
השמים על התשובה . וכן מבואר באבות פ"ד .
ללמוד על מנת ללמד מספיקין בידו ללמוד
וללמד כ' . והיינו צע"כ עזר וסיוע מן השמים
שיוכל ללמוד וללמד . עכ"פ הנה בכל העומת
אם עושה תשובה . מספיקין בידו מן השמים
לעשות תשובה כ"ל :

אמנם

העושה אחת מן הארבעה דברים
הג"ל . ח"ן הקב"ה מספיק בידו לעשות
תשובה . והיינו כי ח"ן ותנינו לו סיפוק עזר
וסיוע מן השמים לעשות תשובה . וע"כ חף אם
בא לטבר ולעשות תשובה . מאחר שאין
מסייעין אותו מן השמים . ע"כ רחוק הוא מן
התשובה . וכמו שפד"ש דהבא לטבר צעי סיוע
מפני ה"ה"ר כ"ל :

אבן

חף בכל הארבעה דברים הג"ל . אשר
הוא עון גדול . וכל העושה אחת מהן .
ח"ן הקב"ה מספיק בידו לעשות תשובה . וכמש"כ
הרמב"ם

לעזוב את דרכו . ולחזור ולשמור את כל החורה
והמצוה . כי חף אם לא יהיה לו תקנה על
העבר . ככ"ו הוא מוכרח עכ"פ להליל את
העתידי . לבל יחבר ויתמוגג ברעתו :

אולם

אשר סוף עם עזיבת החטא .
יוכל להשיג גם מחילה וסליחה לחטאיו .
להתעורר מכל עונותיו . ולמחות אותם כעב
וכענן . זהו מליאה אשר ימלא חולר עם שלל רב .
אמרי כי ח"ן הקב"ה דורש מהחוטא צעד מחילת
העון שום דבר נוכח . כי אם לעזוב דרכו .
ולשמור זאת החורה והמצוה . אשר היה מוכרח
לשמור אותה ולעשותה . גם אם לא היה הקב"ה
מוחל וכולה . ומחילת העון הוא רק חסד חנם :

והנה

הרמב"ם צריכ פ"ד מה' תשובה כתב
ח"ל . ארבע ועשרים דברים מעבדין
את התשובה . ארבע מהן עון גדול והעושה אחת
מהן . ח"ן הקב"ה מספיק בידו לעשות תשובה
לפי גודל חטאו . וחלו הן המחטאים את הרבים
כ' . והמטה את חבריו מדרך טובה לרעה כ' .
הרואה צנו יולא להרבות רעה וחילו ממחה
בידו כ' . והאומר לחטא ואשוב כ' .
וע"ש שחשב שם כל הכ"ד דברים .
ולכולם נתן טעמים של סיבה טבעית מלבד
ארבעה דברים הראשונים . היא סיבה רוחנית
שמעבדין את התשובה . כי ח"ן הקב"ה מספיק
בידו לעשות תשובה לפי גודל חטאו . וכן מבואר
צספ"ב דיומא . כי האומר אחטא ואשוב והמחטא
את הרבים . ח"ן מספיקין בידו לעשות תשובה :

ישם

צסוף הפ' כתב הרמב"ם ח"ל . כל אלו
הדברים וכיוצא בהן . חטפי שמעבדין
את התשובה ח"ן מונעין אותה . אלא אם עשה
חדש תשובה מהן הרי זה בעל תשובה ויש לו
חלק לעוה"צ עכ"ל . והנה פשטות הדברים מה
שאמרו חז"ל . ח"ן מספיקין בידו לעשות תשובה .
נראה לכאורה כי מן השמים גורמין לו עיכובים
ומניעות . שלא יעשה תשובה . ולפ"ז צריך להבין
מה זה שכתב הרמב"ם . כי ארבע מהן ח"ן

בוכבי אור

עזר וסיוע . ועל כן חזר לו חליטת הנביא חזר כך . חכן גחוי השיב לו כך מקובלני ממך . החוטא כו' אין מספיקין בידו לעשות תשובה . והיינו מאחר שהקב"ה אינו רוצה לסייע לו על התשובה . לכן יסוג חזר ואינו רוצה לשוב :

זרזו מה שסיפרו חז"ל בתורה דף ע"ו . כי יתנה בת קול ואמרה שובו בני ישראל שובים חזרו מאחרי כו' נפק אחר לתשובה רעה כו' . שאל אחר את ר"מ לאחר שילא לת"ר . מאי דכתיב כו' אלף חף אחת חזר כך . אמר כבר שמעתי מאחורי הפרגוד שובו בני ישראל שובים חזרו מאחרי . ת"ר מעשה באתר שהיה רוכב על הסוס בשבת . והיה ר"מ מהלך אחריו ללמוד תורה נספיו . אלף מאיר חזר לאחריך כו' . אלף חף אחת חזר כך . אלף ולא כבר אמרתי לך . כבר שמעתי מאחורי הפרגוד . שובו בני ישראל שובים חזרו מאחרי ע"ס :

והנה כפי הנראה היה יכולת ביד אחר לשוב בתשובה . כי חף שאמר לו ר"מ לאחר חזר כך . והשיב לו כבר שמעתי מאחורי הפרגוד שובו בני ישראל שובים חזרו מאחרי כו' אלף חף אחת חזר כך . וע"ס בזהו' שהביאו ירושלמי כי לסוף חלה אחר . אזיל ר"מ גביה לבקרתיה . אלף חזר כך כו' בזה חליטת נפטר . ח"ר מאיר דומה דמתוך התשובה נפטר ע"ס . ולפ"ז לדידן להבין ביאור דברי בת קול . שאמרה שובו בני ישראל שובים חזרו מאחרי :

אבן לפי הג"ל יובן שפיר . כי הנה מלבד הטובה והחסד . שהקב"ה ברא מדת התשובה . לקבל את החוטא בתשובה ומרבה לסלוח . עוד יגדל חסדו ית"ש . אשר הוא רוצה כי החוטא ישוב בתשובה לפניו . כי בזה שבועלם אם יחטא איש לאיש או אפילו בן לאביו חטא גדול . חף כי כאשר יבא החוטא לפניו אחר ולבקש ממנו מחילה ימחול לו . ככ"ז לפעמים ירצה בלבו יותר שלא יבא החוטא לבקש ממנו מחילה כלל . חכן הקב"ה חפץ שהרשע

הרמז'ם כנ"ל . והיינו כי אין מספיקין לו עזר וסיוע מן השמים על התשובה כנ"ל . ככ"ז כל יאמר האדם לפשו נואש מן התשובה . אמנם כי כבד הדבר לעשות תשובה בלי סיוע מן השמים מפני הילת"ר . חכן הקב"ה נחן כח ועוז ביד האדם . כאשר ירצה להתאזר עוז ותעזומות . ולהיות נאזר בגבורה . אז יוכל להתגבר על יצרו . ולעשות תשובה חף בלי סיוע ועזר מן השמים כלל :

זרזו מש"כ הרמז'ם . כל אלו הדברים וכיוצא בהן . חעפ"י שמעבדין את התשובה אין מונעין אותה כו' . חף כי יש בהדברים הג"ל אשר אין הקב"ה מספיק בידו לעשות תשובה . אמנם זהו רק אשר אין מספיקין לו עזר וסיוע מן השמים לעשות תשובה . ואינם כשאר העומת אשר אמרו חז"ל הבא לטהר לעשות תשובה מסייעין לו . חולם חעפ"י שהין מספיקין לו עזר וסיוע מן השמים . ככ"ז אין מונעין אותה . היינו כי מן השמים לא יעשו לו עכובים ותחתים בדרכי התשובה . למונע אחרו בחזקה שלא יוכל לעשות תשובה הלילה . כי אם רק שלא יספיקו לו עזר וסיוע על התשובה . ובכן היכולת בידו . כי אם ירצה לזבש רוח עוז וגבורה . הנה רב כמו וחילו לעשות חיל . להתגבר על יצרו ועל תאוות לבו . ולעשות תשובה חף בלי שום עזר וסיוע מן השמים כלל כנ"ל :

הדברים האלה נראה מוכרחין בדברי חז"ל . כי הנה בצנעה דין דף ק"ז אמרו שם . וילך חליטת דמוקס להיבא אל ח"ר יוחנן שהלך להחזיר גחוי בתשובה ולא חזר . אמר לו חזר כך . אמר לו כך מקובלני ממך . החוטא ומחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה ע"ס . ולכאורה יפלא . הנה הנביא אמר לו חזר כך . וגחוי השיב אין מספיקין כו' . חולם הוא הדבר . כי מה שאמרו אין מספיקין כו' . היינו רק שאין מספיקין לו עזר וסיוע מן השמים . חולם ככ"ז אין מונעין אותה . ואם ירצה לתגור את כחו יוכל לעשות תשובה חף בלי

עט

כוכבי אור

ואין הקב"ה מבקש ממנו לעשות תשובה. וע"כ חמד לו ר"מ לאחר כמה פעמים חזר בך. אמנם חמד היה בלחה. כבר שמעתי מאחורי הפרגוד שבו צנים שובצים חוץ מאחר. וע"כ חימו רולה לשוב לפניו ית"ש כנ"ל.

אמנם יש מעשים יותר גדולים מאלו שהצב הרמב"ם. כי אין הקב"ה מספיק צידו לעשות תשובה. ובכ"ז אין מונעין אותה. אלא כי גם מונעין ממנו התשובה. כי הנה הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ו מה' תשובה וז"ל. ואפשר שיחטא אדם חטא גדול או חטאים רבים. עד שיהיו הרין לפני ד"ן האמת. שיהיה הפרעון מזה החוטא. על חטאים אלו טעשה ברצונו ומדעשו. שמונעין ממנו התשובה: ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו. כדי שימות ויאבד בחטאו כו'. וכן הוא אומר ויהיו מלטיבים במלאכי האלקים ובוזים דבריו כו'. עד כלות חמת ה' בעמו עד לאין מרפא. כלומר חטאו ברובו והרבו לפשוע. עד שנחתיבו למנוע מהן התשובה שהיא המרפא כו' עכ"ל ע"ש:

נמצא מכל הנ"ל. כי יש שלשה מדרגות בדרכי התשובה. האחת. מי שהוא בכלל הבא לטהר מסייעין אותו. כי אם יראה לעשות תשובה עוד ישיג עזר וסיוע מן השמים. ב' המה אשר אין מספיקין צידו לעשות תשובה לפי גודל חטאו. והיינו כי אין מספיקין צידו עזר וסיוע מן השמים. אכן בכ"ז אין מונעין ממנו התשובה. וע"כ כאשר יהיה לאור צבורה. יש ציכולתו לשוב בתשובה גם בלי עזר וסיוע מן השמים. ג'. הוא כי יתחייב בעוונותיו. למנוע ממנו התשובה. ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו. כדי שימות ויאבד בחטאו כנ"ל:

ומזה נשכל צינה חכמה ומוסר השכל. כי הנה העונש היותר גדול ומרח אשר באפשרי להעניש את החוטא. הוא כאשר יתחייב ה"ו בעוונותיו כי מן השמים נלחמו בו. למנוע ממנו התשובה. ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו

שהרשע ישוב לפניו בתשובה. וכמו שאנו אומרים בהפילה נעילה. ורולה אחת בתשובת רשעים כו'. וכן אנו אומרים בכל יום בהפילה. ברוך אתה ה' הרולה בתשובה:

וביותר הפליח חסדו. כי הוא יבקש מהחוטא שיעשה תשובה. וכמש"כ ואשלח אליהם את עבדי הנביאים השכם והערב כו'. וכן כל הנביאים היו צאים אל ישראל בשם ה' כי ישובו מדרכם. וכמש"כ שובו צנים שובצים. והנה כבר כתבנו שיש שני צימות בדרכי התשובה. א' מי שהוא בכלל הבא לטהר עוד מסייעין אותו. ב' שאין מספיקין צידו לעשות תשובה. היינו שאין מספיקין לו עזר וסיוע מן השמים לעשות תשובה. רק בכ"ז אין מונעין אותה. והנה לזה יש לומר כי מה שהקב"ה עוד מבקש מהחוטא שיעשה תשובה. וכמש"כ שובו צנים שובצים. הוא רק למי שהוא בכלל הבא לטהר מסייעין לו. אולם מי שהוא במדרגה שאין מספיקין צידו לעשות תשובה. רק שאין מונעין ממנו תשובה כנ"ל. אותו אין הקב"ה מבקש ממנו שיעשה תשובה. ולא יסייע אותו. רק אם בא לשוב מנעלמו אין מונעין ממנו התשובה. כמלא כי מה שאמר הכתוב שובו צנים שובצים. שהקב"ה מבקש לשוב אליו. היינו רק לאותם שהם במדרגה של הבא לטהר מסייעין אותו כנ"ל. אולם לא לאותם שהם בכלל אין מספיקין צידו לעשות תשובה:

והנה אחר הגיע למדרגה. שאין מספיקין צידו לעשות תשובה. לא יסייעו אותו מן השמים על התשובה. זהו מה שאמרה הבת קול שובו צנים שובצים חוץ מאחר. היינו כי הקב"ה מבקש מכל צנים שובצים שישובו אליו. חוץ מאחר. כי ממנו אין הקב"ה מבקש שישוב אליו כנ"ל. אמנם לאחר. חרה לו הדבר הזה. מה שהקב"ה הצדילו לרעה מכל החוטאים. וע"כ אף שהיה ציכולתו לשוב. כי הרי אין מונעין ממנו התשובה. בכ"ז לא ראה לשוב לפניו ית"ש. מאחר שהוא מובדל מכלל הפושעים.

בוכי אור

קרובה עוונותיה מועטין. שנאמר הנה נח העיר הזאת קרובה לנוש שמה וכיוצא בזה. מאי קרובה כו' אלא מחוק שישיבתה קרובה עוונותיה מולערין. הרי כי כמות העבירות אשר ירבו בכמותה גורם הרבה :

מה נראה הדבר למחזיקין שם. מה שאמרו חז"ל כי סדום קדמה לזעיר רק שנה אחת. כי ישיבת סדום היה נ"ב שנה. ושל זעיר נ"א שנה ע"ש. והנה בודאי כי הטאת זעיר כבדה מאוד באיכותה. כמו חטאת סדום ועמורה. אכן חטאת סדום ועמורה רבו בכמותם שנה אחת יותר מזעיר. על כן הפך ה' את הערים האלה גפרית ומלח. וזעיר היה עוונותיה מולערין רק שנה אחת. נשאלת לפליטה :

והנה כל אדם עלול להיות נכשל בעוונות גדולות באיכותם. וכן רבה מאוד בכמות. וכמותם ירבו מיום אל יום. וכמש"כ חזקוני ז"ל בלשון המוסר חז"ל. נכשלים אנחנו בכל עת בעבירות רמות עד שמים יגיעו. בחטאי הלשון באין מעטיר לרוחנו. ובעסקי משא ומתן למכביר. ובטול תורה על כולנו. ובכלל. בכל האברים כמעט אין צמו מחוס. למחזיקין הישב איש לפי ערכו כו' עכ"ל ע"ש. מנא כי האדם עם כמות עוונותיו. ויכל להביע ח"ו למדרגה התחתונה. שיתן הדין לפני ד"ן האמת. למנוע ממנו החטובה :

ולואת חיפוא. מה מאוד נחוק לפני האדם. למהר לעשות חטובה. בטרם עוונותיו יעברו ראשו. צעוד הוא במדרגה בכלל הבא למהר מסייעין אותו. כי אז נקל לפניו מאוד לעשות חטובה. כי ה' ית"ש יסלח לו עזרו מקדש. וממרוס יסערהו :

ו.

הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' חטובה כהב וזה לשונו. והנה היא החטובה. הוא שישוב

מרשעו. והנה זה מוכן מאליו. כי אין הבדל אלא החוטא. בין אם יגיע ח"ו למדרגה זו. אשר מן השמים מענישין אותו על חטאיו בעונש גדול. למנוע ממנו החטובה. ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו. בין אם הוא עוד במדרגה של הבא למהר מסייעין אותו. כי אם ירצה לשוב בחטובה. עוד ישג עזר וכיוצא מן השמים. אך הוא בעלמו מחטלל וסומן יד ואינו רוצה לשוב בחטובה. אחרי כי סוף סוף הוא נשאר בלא חטובה. כי אחת היא. בין אם היה שאלו עושה חטובה. הוא דרך עונש מן השמים. ובין אם מדעתו ורצונו הוא מונע ח"ע מלשוב בחטובה :

נמצא כי כאשר יונע האדם מלשוב בחטובה. הנה הוא מדעתו ומרצונו יביא על עצמו העונש היותר גדול. אשר הקב"ה מעניש את החוטאים היותר גדולים למנוע מהן החטובה ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו. והנה הוא מעניש את עצמו בעונש הקשה הלוה. והנה ח"ק אם יש ציד האדם חטאים שאין מסיפקין צידו לעשות חטובה. אכן אחרי אשר בכ"ו אין מונעין ממנו החטובה. ע"כ אם אינו שב בחטובה. לוקח לו צידו עונש גדול כנ"ל. ומה גם אם הוא עוד במדרגה של הבא למהר מסייעין אותו. ואינו רוצה לשוב בחטובה. הנה הוא בעצמו מעניש את נפשו בעונש היותר קשה שאפשר להיות. אשר הקב"ה מעניש את החוטאים שמונעין ממנו החטובה. ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו. מה נראה הדעתון הזה למעומקו זה :

והנה הרמב"ם כתב ואפשר שיחטא אדם חטא גדול. או חטאים רבים. עד שיתן הדין לפני ד"ן האמת כו' שמונעין ממנו החטובה כו'. הרי כי לפעמים האיכות גורם. שיחטא חטא גדול. וכמש"כ וחוטא אחד יאבד טובה הרבה. ולפעמים הכמות גורם. כי יחטא חטאים רבים. והחטאים ירבו בכמותם. וכמו שאמרו חז"ל בשבת דף י' לפולה יחזיר אדם וישב צעיר שישיבתה קרובה. שמחוק שישיבתה

פ

כוכבי אור

ולתמהוין לבב. הגה הנסיון יורטו הדין. כי החרטה על העבר כבד הרבה יותר לפני האדם. מהקבלה על להבא. וכמה יראו חלקים מבקשי רצון ה' יח"ש. אשר בימים הנוראים יחנו אל לבם. להטיב את מעשיהם. ומקבלים על עצמם להגזר מכמה עבירות אשר נכשלים בהם. וכן להיות זריזים בקיום המצוות אשר נרפים מהם נרפים. ובכ"ז יודעים בנפשם כי לא ירגישו בערך זה חרטה על העבר. או כי לא ירגישו חרטה כלל. כי החרטה בהכרח תפעול על החושים. וכמו שהוא בהלכות דרכי החבל. כי מי שהוא מתחרט על איזה דבר ששעה צבלי דעה. וסבב לו בעלמנו רעה רבה. הגה אחרי נחם על מעשיהו. תהיה החרטה ניכרת בו בפניו וכל תנועותיו. כי לא יוכל להסיה מלבו לחגוה ועלבונו. ויהיה כאיש גדה. גם ששכבו על משכבו לא יוכל לישן. ככה עוד ביותר ראוי להיות החרטה על עון. והגה האדם יודע בנפשו. כי לא ירגיש לחגוה ויגון בלבבו על החטאים שעברו ולא ידריכוהו מנוחה. אף כי יקבל עליו על להבא לשמור ולעשות:

אדמו"ר הגה"ח קדוש ישראל זוק"ל. כתב באחד ממכתביו ז"ל. מלפנים כאשר ידעתי — כל איש אחוז פלגות מקל הקורא קדוש אלול. המרדה הלזו נשאה פריה להתקרב לעבודתו יח"ש. איש לפי ערכו. אכן לא לפי מושכל הראשון. אשר להאיש אשר בכל השנה תרחק מעבודתו יח"ש. תלכשנו הפחד והדאגה יותר מלומת הדין. וההפך יהיה שינוי המעשה לטובה. החרחה בנפלים בזה"ש אשר כל השנה אחוז דרכו בקדש — לפי ערכו — מהאיש אשר כל השנה הלך חשבים בחון נוגה — לפי ערכו — עכ"ל הטורח:

כבר כתבנו כי בעוה"ר יחסר לנו ההכרה. מהאשמה של עון כמה היא רבה. והחטא כמה כבדה. להמרות רצון ממה"מ הקב"ה. כי עלה האשמה של חטא ועון הוא קל

שיפוז החטא חטאו ויסירו ממחשבתו. ויגמור בלבו שלא יעשה עוד. שנאמר יעזוב רשע דרכו וגו'. וכן יתנחם על שעבר. שנאמר כי אחרי שובי נתמתי. ויעיד עליו יודע העלמות שלא ישוב לזה החטא לעולם שנאמר כו' עכ"ל ע"ש. ולפי מושכל ראשון אין סדר דבריו מדוקדקין. שהרי הוא מושב בבאן שני עקרי החשובה. והם הקבלה על להבא. וכן החרטה על העבר. והגה מה שכתב ויעיד עליו יודע העלמות שלא ישוב לזה החטא לעולם. זהו שיך ליסוד הקבלה כמובן. ולפ"ז למה הכניס החרטה בחמטע. בין מש"כ ויגמור בלבו כו'. לבין מש"כ ויעיד עליו יודע העלמות כו'. ולפי הענין היה לו לכתוב. ומה היא החשובה כו'. ויגמור בלבו בלא יעשה עוד. ויעיד עליו יודע העלמות שלא ישוב לזה החטא לעולם. וכן יתנחם על שעבר כו'.

הנה שני יסודי עקרי החשובה. והם הקבלה על להבא והחרטה על העבר. לפי השקפה ראשונה הדעת נותן. כי רוח אחד להם ויחלמו יחד בד צבד. כי מי שמקבל עליו לעזוב דרכו הרע על להבא. בטח הוא מתחרט על העבר. וכן להיפך כמובן. וע"כ ראוי להיות כי כפי ערך חוקף ההסכמה והקבלה בלב על להבא. בלב יוסיף לעשות עוד הרע בעיני ה'. כן יהיה עוזו ואומץ החרטה על העבר. על מה שחטא נגד ה' יח"ש. וביותר הדעת נותן כי יש יתרון לחרטה על הקבלה. כי יהיה נקל יותר להתחרט על העבר על מה שחטא. מלקבל עליו על להבא שלא יוסיף לחטוא עוד. כי הקבלה על העתיד תגבל עם מלחמה חזקה נגד הילך. לא כן החטאים שכבר חלפו ואינם. וכבר פסק מהם כח החלואה. בקל ייטעו לבבו להתחדט עליהם. הוא מה שאמרו חז"ל רשעים מלאים חרטות. כי לאחר עשולם המזימתה. יתנחמו על מעשיהם. ובכן הדעת נותן כי מי שמקבל עליו להטיב את פעלו לעתיד. בודאי עוד יותר הוא מתחרט על העבר:

כוכבי אור

שיבא עליו זה אחר זה לא הביא אורו לידו
הרהור חשובה. יען כי העצירה נעשית לו כהיחור:

והנה אם כי אמרו חז"ל. כי גם אם רק
עבר עצירה ושנה צה פעם אחת נעשית

לו כהיחור. ככ"ז בודאי אין לומר שההבדל הוא
רק בין פעם ראשונה לשניה. כי רק פעם השנייה
פועל על נפשו להיות העצירה נעשית לו כהיחור.
אולם שוב אין הבדל בין פעם שניה לשלישית.
או גם כשכופל אותה כמה פעמים. לא חוסיף
רושם בנפשו יותר לקלות העון. כי אין הדעת
נותן כן. אכן בלי ספק כי כמו אשר יש הבדל
בין פעם ראשונה לשניה. כמו כן ככל אשר
יחסיף לשנות על העון ולכפול אותה כמה
פעמים. כן חוסיף לעשות רושם בנפשו לקלות
העון. ולהיות העצירה נעשית צעיניו יותר
כהיחור. כי אין לקלות העון מדה וגבול. זאת
היא סיבה העקרית לקלות העון צעיני האדם.
יען כי הנה העונות אשר האדם נכשל בהם.
כופל אותם פעמים רבות אין מספר. נעשית
לו יותר כהיחור. עד אשר לא ירגיש
בהם כלל :

הוא הדבר המבואר בדברי חז"ל. כי מי
שנושא ונותן צפירות שביעית. הקב"ה
מביא עליו פורענות. ואם לא שם לבו לחזור בו
מהעצירה מביא עליו עוד פורענות יותר קשה. וכן
כמה וכמה פורענות. וכל אחת יותר קשה משלפניה
ע"ש צפרש"י. והיינו כי אם אשר צעיני האדם
אם עבר עצירה ושנה צה. קל צעיניו יותר
כי נעשה לו כהיחור. אולם לעומת זה צדיני
שמים הוא להיפך. כי בזה גופה שנעשית לו
כהיחור הכבד חטאתו ועונשו יותר גדול. וכמש"כ
בס' שערי השובה לר"י כ"ה ה' חז"ל. השנית כי
השונה בחטאו תשובתו קשה כי נעשה לו החטא
כהיחור. ובזה כבדו מאוד חטאתו. כמו שנאמר
הנה דברתי ותעשי הרעות וחוכל. ציאר
והוכל. כי הרעות נעשית לך כהיחור וכדבר
שהוא ציכלחך וצרהוהך מלשון לא הוכל לאכול
בשעריך שתרגומו לית לך רעו ע"ש. ולפי הנ"ל
כי

קל מאוד צעיני האדם. וכבר נבאר למעלה כי
זהו מאשר יהסר לנו ההכרה של רוממותו יח"ש
וכבודו הגדול. ולעומת זה שפלות ופחיתות
האדם. וכן נעדרים אגחנו גם מיראת
העונש כנ"ל :

אמנם סיבה העקרית לקלות העון צעיני
האדם. הוא מה שאמרו חז"ל
בקידושין דף כ' ובזבחים דף ל' אמר ריב"ה בא
וראה כמה קשה חבקה של שביעית. אדם נושא
ונותן צפירות שביעית לסוף מוכר את מטלטליו
כו'. לא הרגיש לסוף מוכר את שדותיו כו'. לא
צאת לידו לסוף מוכר את ביתו כו'. נואי שנה
החס דקאמר לא הרגיש ונ"ש הכא דקאמר לא
צאת לידו. כדרכ הוגא דאמר ר"ה כיון שעבר
אדם עצירה ושנה צה הותרה לו. הותרה לו
ס"ד. אלא אימא נעשית לו כהיחור עכ"ל הגמ'.
ופרש"י בקידושין שם לא הרגיש. לא שם לבו
לפורענות הבא עליו לחזור בו מעצירה שצידו.
גבי לא הרגיש גרסינן לסוף שמוכר. וגבי לא
צאת לידו צבולו גרסינן בחובסתא עד שמוכר.
והכי נשמע לא הבא בידו הרהור חשובה עד
שכא לכלל חלו. מ"ש דקתי לא הרגיש דמשמע
אם לא הרגיש סופו לבא לך. ובכולו הגא לא
צאה לידו עד שמוכר דפשיטא ליה להגא דדרבו
בכך דלא הבא לידו שישוב בחשובה עד שיקבל
עוד פורענות כו' עכ"ל ע"ש. ובזבחים שם פרש"י
נעשית לו כהיחור. דומה צעיניו כהיחור הלכך
צריכא דלא עבר עדיין אלא פעם אחת. הני
לא הרגיש דמשמע שהיה יודע ונותן אל לבו
שהיה עובר. אבל לא נרתע מן העצירה ועשה.
ובפעם שניה הני לא צאה לידו. שאפילו על
לבו אינה עולה שהא עצירה עכ"ל ע"ש :

מה נראה הדבר הזה. כי היה להם לחז"ל
לחזקה פשוטה. כי מי שעושה עצירה
ההה שני פעמים. העשה רושם בנפשו בדומה
צעיניו כהיחור ואינה עולה על לבו שתהא עצירה.
ובכן יהיה דרכו בכך. ולא הבא לידו שישוב
בחשובה וכפרש"י כנ"ל. וביותר כי גם הפורענות

כוכבי אור

פא

כן צעד כל פעם שיוסיף לכפול העון מוסיף להעמיק להם גיהנם. וכן הוא מפעם הראשון שעובר העבירה עד פעם האחרון. מעמיק להן הגיהנם עמוק עמוק יותר :

זה שאמרו ג"כ. הבכח שבוכין ומורידין דמעות כמעין של שיתין. והיינו כי המעין בחמילת נביעתו הוא קטן. ואח"כ הולך ומתרחב וממלא על כל גדותיו. וע"כ כאשר מעמיקין להן גיהנם תמיד. והעונש הולך וחזק. ולזאת כאשר הם בוכין ומורידין דמעות. הגם כפי אשר מעמיקין להן גיהנם תמיד. להעניש אותם בעונשים יותר קשים ומרים. כן יוסיפו לבכות ולהוריד דמעות ביותר. וכמו אשר אין ערך ודמיון בין חמילת נביעת המעין לבין אשר הולך ושוטף אחר כך. כן אין ערך ודמיון להעונש של העבירה בפעם ראשונה. מול העונשים אשר ירבו ויגדלו מעת לעת צעד בפילת העונות. וכן יוסיפו תמיד לבכות ולהוריד דמעות כמעין. עד אשר אין קץ לבכיה :

היא פשר דבר החידה אשר אגמנו רואים. כי האיש אשר בכל השנה יאחז דרכו בקדש. חלצטנו הפחד והדלגה יותר מאימת הדין. מהאיש אשר ילך בכל השנה חשכים ואין נוגה. אשר זה נגד דרכי השכל. וכמש"כ אדמו"ר הגה"ח זוק"ל וכנ"ל. אכן הכל הוא מיסוד הזה ממה שאמרו חז"ל כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה נעשית לו כהיתר. ומה גם ע"י כפילות העבירות פעמים רבות. עוד דומה צעינו יותר כהיתר כנ"ל. וע"כ האיש אשר הוא חועה מדרך השכל תמיד. ושונה בצולתו פעמים רבות. לא ירד לבבו ולא יתה מאימת הדין והמשפט. ישן כי כל העונות נעשו לו כהיתר. וע"כ למה יפחד פחד :

ועם זה נשכיל. להבין דבר ההבדל ביסודי התשובה. והיינו בין הקבלה על להבא. לבין החרטה על העבר. אשר הכסיון יורנו כי הקבלה נקל יותר מהחרטה. וכי גם אם יתן האדם אל לבו. ויקבל עליו להטיב את

פי כל אשר יוסיף לשנות על העון. כן חוסיף לעשות רשע בנפשו להיות העבירה נעשית צעינו יותר כהיתר. נמצא כי כל מה שיוסיף לכפול את העון. כן נעשה העבירה חמורה ביותר. ומעת לעת תכבד חטאתו. ולזאת כשהוא נושא ונותן צפירות שביעית. והחטא הולך וכבד. כן הקב"ה מביא עליו פורענות ומעת לעת וכל אחת קשה משלפניה :

ובזה נשכיל בינה להבין מה שאמרו חז"ל צעירובין דף י"ט. אמר ריב"ל מאי דכתיב עוברי בעמק הבכח מעין ישותוהו כו' עוברי אלו בני אדם שעוברין על רטונו של הקב"ה. עמק שמעמיקין להן גיהנם. הבכח שבוכין ומורידין דמעות כמעין של שיתין ע"ש. ולכאורה יפלא מאוד. כי מה שאמר עמק שמעמיקין להן גיהנם זה היה ענין לומר רק על פרט עבירה חמורה שעונשה גדול. כי בעבורה מעמיקין לו גיהנם. כי כל מה שהשאל עמוקה היא רע ומר ביותר. וצעד שאר עבירות דינם בגיהנם שאינה עמוקה כ"כ. אולם מאחר שאמר כי בני אדם שעוברין על רטונו של הקב"ה מעמיקין להן גיהנם. א"כ מי הם בניגהם שאינה עמוק. גם הלשון שמעמיקין להם גיהנם הוא מושלל הבנה :

אכן לפי הנ"ל יובן שפיר. כי הגה העונות שהאדם עושה. הגה כל פעם ופעם שכופל אותם. תכבד חטאתו וחרב אשמתו מהעון שלפניה. וממילא כל פעם ופעם שכופל העון. כמו אשר תכבד החטא כן יגדל העונש. וכן הוא עד אין קץ. כי כל עון עונשה גדול משלפניה כנ"ל. והנה בני אדם שעוברין על רטונו של הקב"ה. הוא שאינם חושאים בדרך מקרה. כי הם שעוברין על רטונו של הקב"ה תמיד. נמצא כי הם כופלים את העונות תמיד. והחטא הולך וכבד. והעונש הולך וגדול כנ"ל. וזה שאמר עמק שמעמיקין להן גיהנם. היינו כי מעמיקין להם גיהנם תמיד. כי כאשר כל פעם ופעם שכופל העון עונשה גדול משלפניה.

בוכבי אור

חומר העוין . הנה לאט לאט תפשוט את לורת
היחזק מעליה . וכאשר חומר העוין השיב אל
קדמת נעוריה . שחיה אליו על משקל פעם
רלוונה כמי שלא חטא מעולם . אז החל לפעם
צקרבז רוח החרטה בכל חוקק ועוין . על אשר
נחל ואשר חטא . וככל אשר יוכיף דעה . להביץ
ולהשכיל גדול האשמה של חטא ועוין . וכמה
רבה הרעה להמרות רלון ממה"מ הקב"ה .
כן יוכיף מכלוב של החרטה והרלנה :

ומעתה יחבאר דברי הרמז"ס הנ"ל . כי
הנה מש"כ ויעיד עליו יודע
העלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם . לכאורה
יפלא מאוד . כי הנה משמעות דבריו הוא . כי
אם ישוב בשום פעם לזה החטא חין זה תשובה .
וזה חימה כי לפי המקובל הנה מי שעושה
תשובה גמולה . כל עוונתיו נמחלין לו . ואם
אח"כ ישוב לחטא הוא כמי שחוטא מחדש .
והראשונות שכבר נמחלו לו לא תזכרנה עוד .
וה"כ מה בהקב"ה יודע עמידות שישוב בשום
פעם לזה החטא לא ירע ולא ישחית בקדש את
התשובה הגמולה :

אכן נראה עפ"י מש"כ חרמו"ר הגה"ח זוק"ל
צס' תבונה . כי ידיעות של העמיד
שני מינים הנה . הא' ידיעה מוחלטת שאינה
נופלת תחת השינוי והתמורה . וזה אינה צדד
חנשי . הב' ידיעה שכלית לפי קישור הדברים
מסיבה לסיבה וממקובצ למקובצ . וכה יתגלגל
הדבר עד צא אל המקובצ האחרון . גם צדיעה
הזאת קורה יד חנוש לצא הכליתה . מפאת
חסרון ידיעתו מכל עניני . בוח הנוגעים אל
הדבר המיוחד לאחת לפועל . כן צחירת חנוש .
ידיעה צחירת האדם נחלקת יי מינים .
הא' ידיעה מוחלטת אשר חין להעלו . על הדעת
חין לא חיה סחירה אל הצחירו כו' . הב'
ידיעה שכלית . לפי הנהגת האדם עצמו וענינו .
לפי קישור הדברים צביהם אל נכון . אשר
צדיעה הלזו מנהיג הקב"ה את עולמו לעוב
כו' עכל הטור ע"ש :

ועפ"י

פעלו על להבא . צכ"ז עדיין רחוק הוא מן
היחזקה . להרגיש בלבז חרטה גמולה על העבר .
אשר לפי מושכל ראשון הוא נגד דרכי השכל
כנ"ל . אכן הוא הדבר . כי כאשר כל איש לפי
ערכו . הנה העונות אשר נשכל בהם . כבר
עבר ושנה עליהם פעמים רבות . ועשה רובם
על לבבו להיות נעשה לו כהיתר . הנה
זובן מחליו . כי לא צקל יהיה נעקר
מחדש גועס . מה שכבר נרשם בלבבו ע"י
כפילות פעמים רבות . להיות נעשה לו כהיתר .
להיות נהפך להיות חיבור . וע"כ גם כי יקבל
עליו להגזר מעון מכאן ולהבא . הנה עם זה
לא נעקר הרובש שנעשה בלבבו . ע"י הכמות
על הכחירות פעמים רבות . להיות דומה צעינו
כהיתר . ואף כי מקבל עליו להיות זהיר מהם
על להבא . הוא רק כמי שרולה לפרוש מחיזה
דבר המותר . וע"כ החרטה מאין תמולא . אחרי
אשר העונות עדיין הם צעינו כהיתר :

וברונה מי שמקבל עליו להתנהג צחיה
מדת חסידות . אשר לא היה זהיר
בזה עד כה . הנה אם כי הוא מקבל עליו
להיות זהיר בזה על להבא . צכ"ז האם יחכן
יי חרטה גמולה על העבר . אחרי אשר צאמת
הוא היתר גמור . רק שעתה רולה להיות זהיר
בזה . הנה כמו כן העונות אשר נעשה צעינו
האדם כהיתר . בגלל אשר עבר ושנה עליהם
פעמים רבות . הנה הם חללו רק על משקל
מדת חסידות . וע"כ כל עוד אשר שולט עליהם
רוח היתר . לא יתכן לו החרטה והדלגה על
העבר . ואם כי הוא מקבל עליו על להבא
לפרוש מהם . הוא כמי שמקבל עליו להגזר
מדבר המותר :

אכן החרטה הגמולה לא חבא להאדם בנקל .
כי אם אחרי יעווצ את דרכו . צרבות
הינים ויהלופ עמים . שיהיה צחירות נוראה
מאוד . שלא יבא לידו ההטאים שכבר נלכד
בהם . ויעמול הרבה ציאה חכמה ומוכר .
יראה העונש ויראת הרוממות . וכן שארי
הצביות מהשפן הנפש . להשיב אליו שבה

כוכבי אור

פב

סוף ישוב להיות חוטא. זכ"ל לא ירע בקדש . ולא ישחית את תשובתו הקדומה :

ומעתה גם סדר דברי הרמב"ם מדווקקין .

כי הגה הידיעה במהות חוקף התשובה . לדון עפ"י דרכי השכל . אם מה שגומר בלבו שלא יחטא עוד יהיה דבר המחייב או לא . הגה מהקצלה לבד אין לשפוט מאומה . כי בקל יתעורר האדם להטיב את דרכו . ולזאת חף אם יקבל עליו בלב תמים ונפש חפיה להגזר מכל חטא ועון . זכ"ל כל זמן שלא ירגיש בלבבו חרטה גמורה על העבר . לזאת הוא כי עוד אינו מכיר ערך אשמת החטא כמה היא רבה . ועוד היא דומה צעיניו כהיחר . ובכן יוכל להיות כי הקבלה לא יהיה דבר המחייב . כי מהר יהיה נפתח ליררו . וישוב על קולו . יען כי עלם העון הוא קל צעיניו . ואינו נרחע ונפתח מעצירה :

אמנם חוקף התשובה להכיר את דרכו

על העמוד . לא יושג כי אם ממהות ערך החרטה . כי כאשר יגיע למדרגה להכיר את ערך אשמת החטא כי רע ומר עוצו את ה' . ואת כל הרעה אשר גמל לנפשו . ויתחרט חרטה גמורה על מעשיו הרעים . וישחוק כליותיו . ויאנח במרירות לב . וכמש"כ צם' שערי השובה לר"י צעיקר החרטה . הגה לפי ערך גודל המרירות ועולם הדאגה והיגון . וכמה הוא נרחע ונפתח עשה מחטא ועון . יש לשפוט על חוקף התשובה והקצלה מה שגומר בלבו שלא יחטא עוד . אם יהיה דבר המחייב :

הוא מש"כ הרמב"ם ז"ל ומה היא התשובה הוא

שיעוצב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו . ויגמור בלבו שלא יעשה עוד כו' . וכן יתנחם על שעבר כו' . ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם כו' . חף כי מש"כ ויעיד עליו יודע תעלומות כו' . זהו ענין לחלק הקבלה . למש"כ ויגמור בלבו שלא יעשה עוד . זכ"ל כחב מחמילה וכן יתנחם על שעבר . אכן הוא הדבר . כי עם הקבלה בלבד שיגמור בלבו שלא יחטא עוד

ועפ"י דברי אדמו"ר זוק"ל הנ"ל . טבל לומר כי גם בצחינת עושה תשובה .

צהדיעה אם ישוב האדם לזה החטא . או כי לא ישוב לזה החטא לעולם . גם הידיעה הזאת נחלקה לשני מינים כ"ל . הא' הוא ידיעה שכלית . כי הגה יסוד התשובה הוא . לעצוב את דרכו . ושלא יוסף עוד לעשות הרע צעיניו ית"ש . וע"ז לריך קבלה שיגמור בלבו שלא ישוב לחטאו עוד . והגה עפ"י ערך חוקף התשובה בכל פרעיה . יש להבין ולהשכיל . אם מה שגומר בלבו שלא יחטא עוד הוא דבר חזק וקיים . או כי התשובה איננה גמורה כ"כ והוא עלול לשוב לזה החטא . והנה גם צהדיעה הזאת קצרה יד חוטא לבח עד חכליתו . כי ערך התשובה תלוי לפי רוח האדם . תכונתו ומדותיו טבעו ומגו . ולפי כוחותיו יודע את ערך התשובה אם הספיק עפ"י דרכי השכל שלא יהיה עלול לשוב לזה החטא . והנה האדם אינו יודע את עצמו . כמו האור שברח אורו מאין . והוא בוחן לבבות . הוא יודע ידיעה שכלית . לפי ערך תשובתו וטפ"י כוחותיו . אם עפ"י תשובתו הוא עלול לשוב לזה החטא . או שלא ישוב לזה החטא לעולם :

הב' היא ידיעה מוחלטת . בלי קשור סיבה

במהכב . כי גם אם עפ"י ידיעה שכלית . מערך חוקף התשובה . אינו עלול לחטא עוד . זכ"ל הלא הבחירה ביד האדם . ויוכל היות שיהיה שב על קולו . וגם זה יודע הקב"ה . אם כי זה תלוי בצחירת האדם :

ועם זה יובן דברי הרמב"ם ז"ל . כי מש"כ

ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם . הכונה הוא רק עפ"י ידיעה שכלית . והיינו שיהיה חוקף התשובה כ"כ מה שיגמור בלבו שלא יחטא . עד כי יעיד עליו יודע תעלומות לבבות . כי לפי ערך התשובה עפ"י דרכי השכל לא ישוב לזה החטא לעולם . ואם התשובה גמורה כ"כ עד שיעיד עליו היודע תעלומות כ"ל . חף אם הקב"ה יודע צדיעה החלטית מה שעתיד להיות . כי סוף

כוכבי אור

השוכה שהשיבה לו רבי. וכי רואה אדם לחציו לעולם הבא. הכי יהיה לדינה שם בעולם האמת. לחזור על פתחי האדקים והחסידים. לחפש את רבי לדרוש ממנו לקיים את הבעתחו ולא תמלאהו. או כי לא תוכל לראות את פניו. ואם רבינו הקדוש אמר. אם שלחך חסר אני אמלאנו משלי. האם אמר ולא יעשה. דבר ולא יקיים חליה?

שנינו באבות פ"ה. בן הא הא אומר לפוס צערא אגרא. הנה צתהלוכות דרבי

החבל בעיני שר פעולת שכיר. הנה בעד עלם העמל והיניעה של העבודה לא יתחשב שר הרבה. גם כל העובדים עבודה קשה בחומר ובלבנים וחולבי אבנים. אשר יעמלו בזעת אפים בכ"ז שחרס מוצר מאוד ליום חמים. ומה גם סבילה לער של העבודה. לא נחשב כלל ביחוס השכר. אין הבדל בין אם העושה במלאכה. הוא איש כביר כח אשר העבודה נקל לפניו. או אם הוא איש חלש באין אונים. אשר תכבד עליו העבודה. אם הוא בריא אולם או בעל יסורים. בכ"ז אין יתרון לזה על זה והנה שחרס כלאחר :

אכן לא כן דרבי ה' ית"ש ומשפטיו עם בריוהו. אשר נושלים שר טוב לעושי

רעו ית"ש חלף עבודתם. הנה מלבד השכר בעד עלמית המלוה. אשר שומע בקול ה'. עוד יש לזה יסוד השבון שר. בעד לער העבודה של קיום ההורה והמנוה. ולפוס לערא אגרא. אם לער של כובד העבודה מעמל הנוף והכפוש בעבודתו ית"ש. וכן אינו דומה מי שמקיים את ההורה מחוץ הריוה. או מחוץ הדחק. אם הוא בריא אולם או בעל יסורים. או לער העבודה של כפיית הילר. אינו דומה מי שעושה מנוה שאין בה כפיית הילר. או אם לרין להתגבר על האוהו ולכוף את ילרו. ולפי ערך העמל והלער שכוכל בעבודתו ית"ש. כן ירבה וכן יגדל השכר למעלה באין קץ. כי לפוס לערא אגרא. וכבר הפלינו חז"ל באבות דר' נתן ביתרון העבודה כשהיא בער על העבודה בריוה. וח"ל

עוד. אף כי יקבל עליו באמת ובלב ששם. כל עוד שלא ירגיש בלבבו חרפה גמורה על העבר. הוא נמנע שייער עליו יודע העלומות. שלא ישוב לזה החטא לעולם כנ"ל. אכן רק אחר שיחנכה על שער חרפה גמורה. אז יוכל להגיע למדרגה. אשר היודע העלומות ובוהן לבבות. יודע ומכיר את מרירות לבו ויגונו ועלבון רוחו. ואת ערך העבירה בעיניו כמה הוא נרעה ונפחד ממנה. ייער עליו עשי ידיעה שלילת שלא ישוב לזה החטא לעולם :

ת.

במ"ר פ' פקודי. מעשה בר' שמעון בן הלפתא. שבח ערב שבת. ולא היה לו מנאן להפטרנס. ילא לו חוץ מן העיר וההפלל לפני האלקים. וניתן לו אבן טובה מן השמים. נהנה לשולחני ופרנס ארחה שבת. אמרה אשחו מוהיבן אלו. אמר לה ממה שפרנס הקב"ה. אמרה אם אין אהה אומר לי מהיבן הן. איני טועמה כלום. התחיל מכפר לה. אמר לה כך נחפלהי לפני האלקים וניתן לי מן השמים. אמרה לו איני טועמת כלום. עד שהאמר לי שהחזירה מנאחי שבת. אמר לה למה. אמרה לו אהה רוצה שיהא שלחך חסר ושלחך חצירך מלא. והלך ר' שמעון והודיע מעשה לרבי. אמר לה לך אמור לה. אם שלחך חסר אני אמלאנו משלי. הלך ואמר לה. אמרה לו לך עמי למי שלמדך תורה. אמרה לו רבי. וכי רואה אדם לחציו לעולם הבא. לא כל לדיק ולדיק הוה לו עולם בעלמו. שנאמר כי הולך האדם אל בית עולמו כו'. עולמים אין כתיב כאן אלא עולמו. כיון ששמע כן הלך והחזיר עכ"ל המד"ר :

הנה ההשוכה שהשיבה אשה ר"ש בן הלפתא לבינו הקדוש. היא חידה בתומה ופלוזה עלמה. בינה למה אוחו. ומה זו